

Χριστουγεννιάτικα χοιροσφάγια (Ηλίας Λιαμής, Σύμβουλος Ενότητας Πολιτισμού)

/ [Πεμπουσσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες](#)

Τα χριστουγεννιάτικα χοιροσφάγια, απήχηση αρχαίων εξιλαστηρίων και καθαριστηρίων θυσιών, συνοδεύονται από μαγικές και δεισιδαιμονίες πράξεις με λησμονημένο σήμερα περιεχόμενα. Ουσιαστικός χαρακτήρας τους, τα μαντέματα και άλλες μαγικές ενέργειες, που τα καθιστούν από τα πιο ενδιαφέροντα έθιμα του λαϊκού εορτολογίου.

Η σφαγή του χοίρου στο τέλος του έτους ή σε άλλες σημαντικές για την καλοχρονιά περιστάσεις (απόκριες, ημέρα του αγίου Φιλίππου) είναι αρχαία συνήθεια του ελληνορωμαϊκού κόσμου, που επέζησε μέσα στους αιώνες. Στην εορτή των Βρουμαλίων (Brumalia) στο τέλος του έτους, οι Ρωμαίοι θυσίαζαν στον Κρόνο και τη Δήμητρα χοίρους. Ανάλογη συνήθεια διαπιστώνει και στους Έλληνες ο Ιωάννης ο Λυδός (6^{ος} μ. Χ. αι.) και την αποδίδει στην αρχαία καταγωγή της.

Η συνέχιση του εθίμου στον χρόνο δεν επιτρέπει αμφιβολίες ότι πρόκειται καταρχήν για έθιμο «διαβατήριο» (rite de passage), δηλ. σε έθιμο πού αποσκοπεί

στην εξασφάλιση καλής εσοδείας. Κατά τους εθνολόγους, ο χοίρος είναι πιθανότατα μία από τις ενσαρκώσεις του βλαστικού και γονιμικού δαίμονα, είτε επειδή καταστρέφει τη βλάστηση, είτε και εξαιτίας της πολυτοκίας του.

Πέρα από τις ποικίλες θρησκευολογικές και θεολογικές ερμηνείες, η ιδιαίτερη εθιμοτυπία που ακολουθείται κατά τα χοιροσφάγια δείχνει την ξεχωριστή σημασία που εξακολουθεί να έχει ο χοίρος για την αγροτική οικογένεια και οικονομία. Άλλωστε, η εξίσωση οικονομίας και λατρείας είναι απολύτως φυσική στις παραδοσιακές κοινωνίες, αυτάρκειες ως προς τις υλικές τους ανάγκες και συντηρητικές ως προς τα ήθη τους.

Η εκτροφή χοίρου εξασφαλίζει στην οικογένεια κρέας και λίπος για ολόκληρη τη χρονιά. Κάθε αγροτική οικογένεια, εκτός από τις πολύ φτωχές, διατηρεί έναν ή περισσότερους χοίρους. Για την αγροτική οικογένεια είναι πλήγμα η αδυναμία εκτροφής τουλάχιστον ενός χοίρου.

«Με τα οικόσιτα γουρούνια, που τα λέγανε «χοιράδια» και χοιροσφάγια, όλα τα γεωργικά σπίτια εξασφάλισαν το κρέας για το χειμώνα και το λίπος για όλη τη χρονιά. Ύστερα, δεν ήταν και τόσο δύσκολο να διατηρηθεί στο κάθε σπίτι και από ένα χοιράδι, γιατί με τη γεωργία και την κτηνοτροφία που απασχολούνταν οι πιο πολλοί, και γεννήματα είχαν να δώσουν και τυρόγαλο έβγαζαν και αποφάγια εξασφάλιζαν, που όλα αυτά, αντί να τα πετάνε, τα δίνουν στα γουρούνια τους. Έτσι,

λίγο-λίγο και χωρίς να το καταλάβουν, τα χοιροσφάγια τους μεγάλωναν και στο τέλος της χρονιάς τους δίνανε ένα έσοδο που ήταν σημαντικό». (Κώστα Καραπατάκη, *Το δωδεκαήμερο των Χριστουγέννων*).

Η σφαγή του χοίρου συνοδευόταν από ένα αυστηρό τυπικό με απαγγελία του «Πιστεύω» ή του «Πάτερ ημών» και την εγγραφή του Σταυρού με το αίμα του χοίρου στο μέτωπο των μικρών παιδιών για καλή υγεία. Μετά τη σφαγή θυμιάτιζαν το ζώο με λιβάνι και χαμομήλι.

Οι προφυλάξεις αυτές δείχνουν τον ιδιαίτερο χαρακτήρα της σφαγής του χοίρου, κατά την οποία θεωρείται ότι απελευθερώνονται δυνάμεις που ο θύτης προσπαθεί να κατευθύνει προς ευνοϊκό αποτέλεσμα, δυνάμεις που πρέπει να καθαριστούν πριν διαφύγουν από την πληγή και δράσουν ελεύθερες. Η χρήση του μαχαιριού – εργαλείου αποκλειστικά και μόνον για αυτή τη σφαγή, η φωτιά – χόβολη, το φτυάρι, το αντιδαιμονικό λιβάνι, το χαμομήλι αρμενόχορτο, έχουν όλα καθαρτήριοι και αποτρεπτικές ιδιότητες. Το ίδιο και το αλάτισμα των κλειδώσεων του ζώου και η τοποθέτηση στο στόμα τους σφαγμένου χοίρου του ποδιού του, με τη μαγική ρήση «να φας τα πόδια σου». Τέλος η κατάλυση των εντοσθίων από τους παρευρισκόμενους θυμίζει την κοινωνία των συμμετεχόντων στην ευεργετική επιρροή της θυσίας.

Στη Θεσσαλία διατηρείται η παράδοση πως, όταν ο Ηρώδης έσφαζε τα παιδιά στη Βηθλεέμ, τα γουρούνια μούγκριζαν σαν παιδιά που τα σφάζουν, και κάποιοι από τους δημίους δεν πλησίασαν κι έτσι σώθηκαν μερικά παιδιά. Για αυτό, λέει, σφάζουν γουρούνια τα Χριστούγεννα.

Βασική πηγή: Αικατερίνης Πολυμέρου Καμηλάκη, Διευθύντριας Κέντρου Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, *Χριστουγεννιάτικα χοιροσφάγια* .